

АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 В Р БЪЛГАРИЯ

Валентина Маринова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите

Анотация:

Анализ на прилагането на подхода VOMR по отношение на приноса за реализиране на конкретните политики в рамките на подхода ЛИДЕР и на подхода VOMR.

Националните държави вече не са единствените рамки за създаване на процеси на иновация и следователно социалното лидерство получава специална роля. Местните територии са пространство от огромна важност и потенциал за работа по различни стратегии за съвместно съществуване.

Социалният капитал е елемент дълбоко свързан с живота в общност и с социо-общностното образование. Когато съществуват доверие и взаимност между жителите на местност и нейните социални лидери, социалният капитал може да бъде заздравен и реновиран

Ключови думи: Местна инициативна група/МИГ/, лидери, ЕС, неправителствен сектор / НПО/, стратегия, Програмен период 2014-2020 г; Управляващ орган, Водено от общностите местно развитие/VOMR/

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE LEADER APPROACH FOR THE PERIOD 2014-2020 IN R BULGARIA

Valentina Marinova

University of Agribusiness and Rural Development

Analysis of the implementation of the VOMR approach in terms of the contribution to the implementation of the specific policies within the framework of the LEADER approach and the VOMR approach.

Nation-states are no longer the only frameworks for creating innovation processes, and social leadership is therefore given a special role. Local territories are a space of great importance and potential for working on different strategies for coexistence.

Social capital is an element deeply related to community life and socio-community education. When there is trust and reciprocity between the residents of a locality and its social leaders, social capital can be strengthened and renovated

Keywords: Local initiative group/MIG/, leaders, EU, non-governmental sector / NGO/, strategy, Program period 2014-2020; Governing Body, Community-Led Local Development

Таблица със съкращенията

ВОМР	ВОДЕНО ОТ ОБЩНОСТИТЕ МЕСТНО РАЗВИТИЕ
ГД ЕФК	ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ЕВРОПЕЙСКИ ФОНДОВЕ ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ“
ГД ЕФМПП	ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ЕВРОПЕЙСКИ ФОНДОВЕ, МЕЖДУНАРОДНИ ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ“
ЕСИФ	ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ
ИА ОПНОИР	ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ
ИСУН	ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ И НАБЛЮДЕНИЕ
МЗХГ	МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ
МИГ	МЕСТНА ИНИЦИАТИВНА ГРУПА
ОПИК	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА ИНОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
ОПНОИР	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ
ОПОС	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА ОКОЛНА СРЕДА
ОПРЧР	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ
ПРСР	ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ
УО	УПРАВЛЯВАЩ ОРГАН

I. Обща информация за ЛИДЕР и подхода ВОМР

Подходът ЛИДЕР се прилага като иновативен метод за местно развитие, който се използва от 1991 г. за ангажиране на местните участници в разработването и изпълнението на стратегии, вземането на решения и разпределението на ресурсите за развитието на техните селски райони. Абревиатурата ЛИДЕР означава „връзки между дейностите за развитие на селските райони“. Подходът е инструмент, който работи добре в различни условия и видове райони чрез приспособяване на политиката за развитие на селските райони към огромните различия в нуждите на тези райони. Целта на подхода е местните общности сами да определят приоритети си за развитие, след провеждане на широки консултации със заинтересовани страни от гражданския, неправителствения, стопанския и публичния сектор, изхождайки от факта, че месното население най-добре познава своите проблеми, местните нужди, приоритети и потенциал за развитие.

ЛИДЕР се основава на подхода „отдолу – нагоре“, стъпвайки на разбирането, че поради разнообразието на селските райони в Европа, стратегиите за развитие са много по-ефективни и ефикасни, ако се разработват и прилагат на местно ниво от местните участници. Подходът „отдолу-нагоре“ означава, че местните действащи лица участват във вземането на решения за стратегията и избора на приоритети, които да бъдат следвани в местната

общност. Политиките в селските райони, които следват този подход, трябва да бъдат подготвяни и изпълнявани по начин, който е най-подходящ за нуждите на общността, която обслужват. Една от възможностите да се осигури това е чрез включване на местните заинтересовани лица в целия процес на разработване, прилагане и оценка на стратегиите.

Териториалният подход на ЛИДЕР предполага малка, хомогенна, социално свързана територия, често характеризирана от общи традиции, местна идентичност, чувство за принадлежност или общи нужди и очаквания, като целеви район за осъществяване на дадена политика. По този начин се улеснява опознаването на местните силни и слаби страни, заплахи и възможности, вътрешен потенциал и идентифицирането на основните проблеми, забавящи устойчивото развитие. В тази връзка е и изискването населението на територията на МИГ през програмен период 2007 – 2013 г. да е между 10 000 и 100 000 души, а през програмен период 2014 – 2020 г. – между 10 000 и 150 000 души.

Този подход позволява дейностите да бъдат проектирани по-прецизно, за да отговарят на реалните нужди и на местните конкурентни предимства. Избраният район трябва да бъде еднороден и да има достатъчна критична маса по отношение на човешки, финансови и икономически ресурси за поддържане на жизнена местна стратегия за развитие.

Установяването на местни партньорства, познато под името „Местна инициативна група” е оригинална и важна черта от подхода ЛИДЕР. МИГ има за цел да идентифицира и осъществи стратегията за местно развитие, като взема решения за разпределянето на финансовите ресурси и управлението им.

МИГ трябва да обединяват партньорите от публичния и частния сектор, да бъдат добре балансирани и представителни за съществуващите местни групи по интереси, произлезли от различните социално-икономически сектори в района. На ниво на вземане на решения която и да било от групите, представляващи конкретните заинтересовани страни, не следва да представлява повече от 49 % от правата на глас.

МИГ решават насоките и съдържанието на стратегията за местно развитие и вземат решения за различните проекти, които трябва да се финансират. Реалните плащания се извършват от Разплащателна агенция, която се занимава с публично финансиране, а не от самият МИГ, но на базата на избора на проекти, направен от МИГ.

ЛИДЕР може да играе важна роля за стимулиране на нови и новаторски подходи за развитието на селските райони. Новаторството трябва да се разбира в широк смисъл. Може да означава въвеждането на нов продукт, на нов процес, на нова организация или на нов пазар. Новаторството в селските райони може да означава трансфер и адаптиране на иновации, породени другаде, модернизация на традиционни форми на ноу-хау, или намиране на нови решения на устойчиви проблеми на селските райони.

Стратегията за местно развитие трябва да има мулти-секторна (много-отраслова) насоченост като интегрира няколко сектора на дейности. Дейностите и проектите, съдържащи се в местните стратегии трябва да бъдат свързани и координирани като едно свързано цяло. Интегрирането може да засяга дейности, извършвани в един единствен сектор, всички програмни дейности или специфични групи от дейности или, най-важното, връзките между различните икономически, социални, екологични участващи действащи лица и сектори.

Мрежите обхващат обмяна на резултати, опит и ноу-хау между групите по ЛИДЕР, селските райони, администрациите и организациите, участващи в развитието на селските

райони в рамките на ЕС, независимо дали са директни бенефициенти по ЛИДЕР. Мрежите са начин за споделяне на добрите практики, за разпространяване на иновациите и надграждане върху уроци, получени от местното развитие на селските райони. Мрежите създават връзки между хора, проекти и селски райони и по този начин могат да спомогнат за преодоляване на изолацията, пред която са изправени някои селски райони.

Сътрудничеството може да се развие в нещо повече от създаване на контакти. Това включва Местна инициативна група, която предприема общ проект с друга група по ЛИДЕР или с група, използваща подобен подход в друг регион, страна-членка или дори трета страна.

Цитираните седемте основни принципа обясняват какво представлява подходът ЛИДЕР. Прилагането на тези принципи в практиката означава, че реални хора планират местните стратегии и участват в дейностите.

В резултат на доказаните му ползи и постижения, подходът ЛИДЕР става задължителна част от програмите за развитие на селските райони след 2000 г. От 2014 г. европейските регламенти дават възможност този подход да се прилага и в градските райони, поради което се преименува на „Водено от общностите местно развитие“ (ВОМР), тъй като ЛИДЕР се отнася за селските райони. Друга ключова промяна в подхода ЛИДЕР от 2014 г. е възможността за многофондово финансиране на стратегиите за Водено от общността местно развитие.

Подходът ЛИДЕР се прилага в България от програмен период 2007 – 2013 г. През него по подхода са изпълнени 90 проекта за подготовка на стратегии за местно развитие, като са одобрени стратегиите на 35 местни инициативни групи (на територия от 25 800 кв. км., включваща 57 общини, с население 810 688 души), които получиха финансиране от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони. Предвид потенциала на подхода ЛИДЕР и въз основа на придобития опит, през програмен период 2014 – 2020 г. е осигурено допълнително финансиране за подхода ЛИДЕР/Водено от общностите местно развитие от Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие. Прилагането на многофондово финансиране на подхода ВОМР осигурява възможности за комплексно многосекторно развитие на териториите на местните общности. През програмния период 2014 – 2020 г. са изпълнени 90 проекта за подготовка на стратегии за ВОМР, като са одобрени за финансиране стратегиите на 64 МИГ (на територия от 53 828 кв. км., включваща 117 общини, с население 1 646 496 души). Общата стойност на договорените средства към МИГ е в размер на 364 547 800,28 лв. По ПРСР 2014 – 2020 г. са договорени 238 304 971,02 лв., по ОПИК 2014 – 2020 г. са договорени 57 292 540,00 лв., по ОПРЧР 2014 – 2020 г. са договорени 45 324 223,40 лв., по ОПОС 2014 – 2020 г. са договорени 13 472 431,06 лв., по ОПНОИР 2014 – 2020 г. са договорени 10 153 634,80 лв.

Многофондовото финансиране се прилага за стратегиите за ВОМР на 39 МИГ, включващи 72 общини с територия от 32 690,60 кв. км. и население от 1 059 268 жители.

Еднофондовото финансиране се прилага за стратегиите за ВОМР на 25 МИГ, включващи 45 общини с територия от 21 137,10 кв. км. и население от 587 228 жители.

1. Напредък на процеса на договаряне по подхода ВОМР – открити приеми, одобрени от МИГ проекти, сключени договори

Както е описано в следващите части на настоящата оценка процесът на прилагане на подхода ВОМР в България започва с прилагането на подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“. По нея е подкрепено изготвянето на стратегиите за Водено от

общностите местно развитие, които в последствие се подават за одобрение по откритите от УО на ПРСР 2014 – 2020 г. приеми по подмярка 19.2 „Прилагане на операции в рамките на стратегии за Водено от общностите местно развитие”, чието представяне е в настоящата част на оценката.

1.1 Сключване на споразумения за одобрение на стратегии за ВОМР

1.1.1 Първи прием за стратегии за ВОМР по подмярка 19.2

Първият прием за стратегии за ВОМР е проведен от УО на ПРСР в периода 15 февруари 2016 г. – 31 май 2016 г. Приемът е проведен по условията на Наредба № 22 от 14.12.2015 г. за прилагане на подмярка 19.2 „Прилагане на операции в рамките на стратегии за Водено от общностите местно развитие” на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г. Наредбата е изготвена от УО на ПРСР 2014 – 2020 г. като е съобразена със спецификата на заявленията по приема, а именно – многофондови стратегии за ВОМР. Това е важно да се отбележи, тъй като към момента на приема ПРСР 2014 – 2020 г. все още не е включена в ИСУН 2020, както и ПМС № 161 все още не е влязло в сила за заявленията по този прием.

Съгласно чл. 33, пар. 4 от Регламент (ЕС) 1303 „първият кръг от подбора на стратегии за Водено от общностите местно развитие приключва до две години след датата на одобряване на споразумението за партньорство“. След приключване на първия прием за СВМР, УО на ПРСР 2014 – 2020 г. е извършил оценка и класиране на постъпилите стратегии, като с доклад от комисията за подбор от 02.08.2016 г. до ръководителя на УО се представят стратегиите, преминали етап на административно съответствие и допустимост, с което се цели изпълнение на цитираното изискване на Регламента за срока на извършване на подбор на стратегии (Споразумението за партньорство е одобрено от ЕК на 07.08.2014 г.).

Първият прием за стратегии за ВОМР по подмярка 19.2 е открит с бюджет от ПРСР 2014 – 2020 г. от 60 108 917 евро, който впоследствие е увеличен на 76 708 917 евро; от ОПИК 2014 – 2020 г. – 53 980 776 евро; от ОПРЧР 2014 – 2020 г. – 49 749 189 евро; от ОПОС 2014 – 2020 г. – 19 458 660 евро. Общият размер на средствата, налични по приема са 199 897 542 евро.

По приемът са одобрени всички стратегии, преминали етапа на административно съответствие и допустимост, като по този начин е спазено цитираното по-горе изискване на Регламент (ЕС) 1303/2013.

По първия прием в УО на ПРСР 2014 – 2020 г. са подадени за одобрение общо 53 стратегии за ВОМР. Заявените с подадените стратегии за ВОМР средства са в размер на 226 981 664,60 лева (116 053 882,29 евро), което представлява 58% от разполагаемият бюджет по приема.

Разпределението на заявените средства по приема по програми е представено в таблица 1:

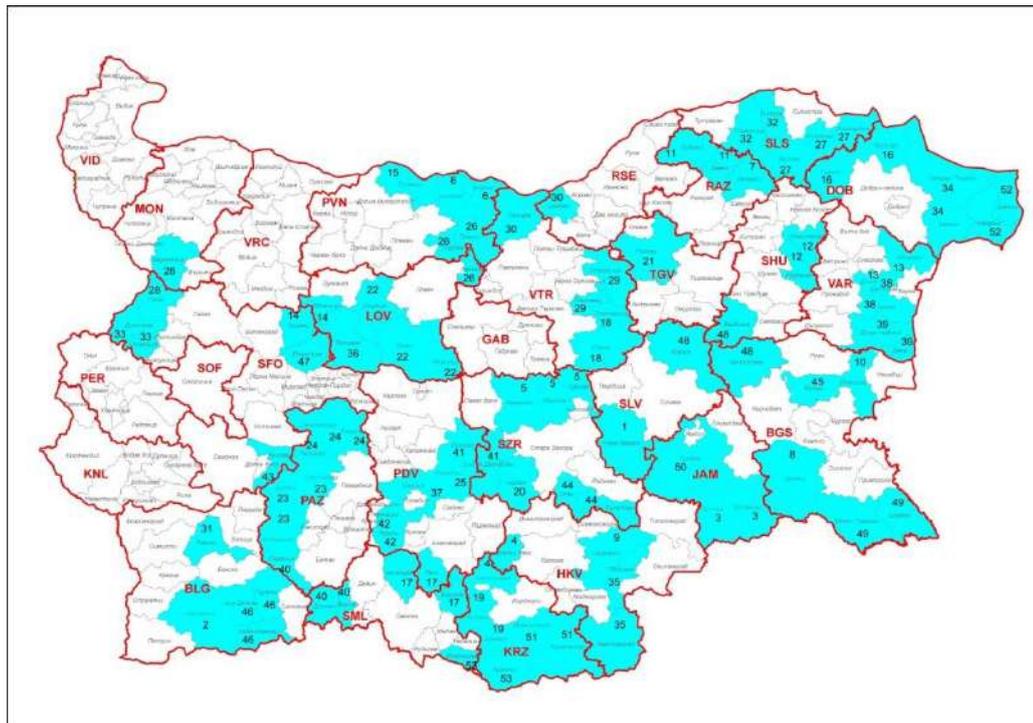
Талица 1.

Финансираща програма	Разполагаем бюджет, евро	Заявен бюджет, евро	Съотношение
ПРСР 2014 – 2020 г.*	76 708 917	74 592 626	96,84%
ОПИК 2014 – 2020 г.	53 980 776	21 876 193	40,53%

ОПРЧР 2014 – 2020 г.	49 749 189	18 191 196	36,57%
ОПОС 2014 – 2020 г.	19 458 660	1 702 841	8,75%
Общо**	199 897 542	116 362 856	58,21%

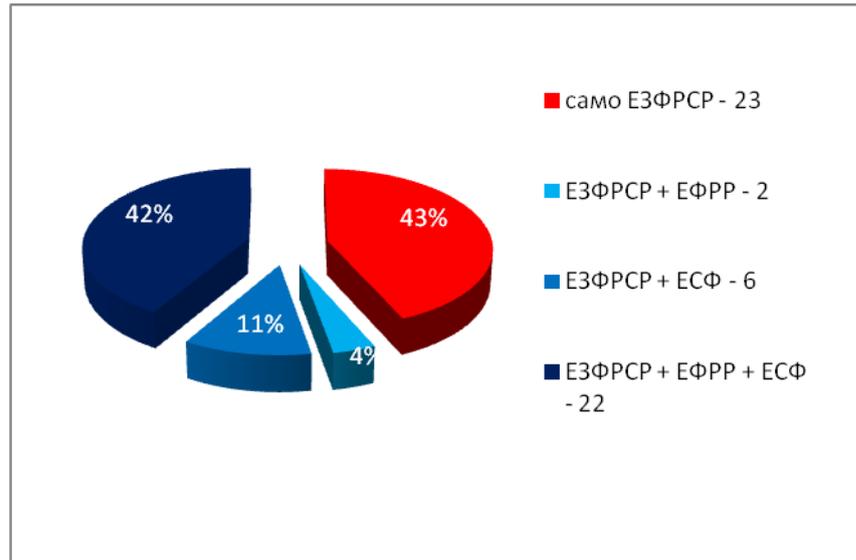
*Забележка: следва да се има предвид, че бюджетът по ПРСР 2014 – 2020 г. е напълно договорен, но по-късно споразумението на МИГ „Тетевен“ е прекратено от УО на ПРСР 2014 – 2020 г. Информацията е подробно представена по-нататък в текста.

**Забележка – общата стойност е взета като абсолютна стойност, без да отчита отделните фондове.

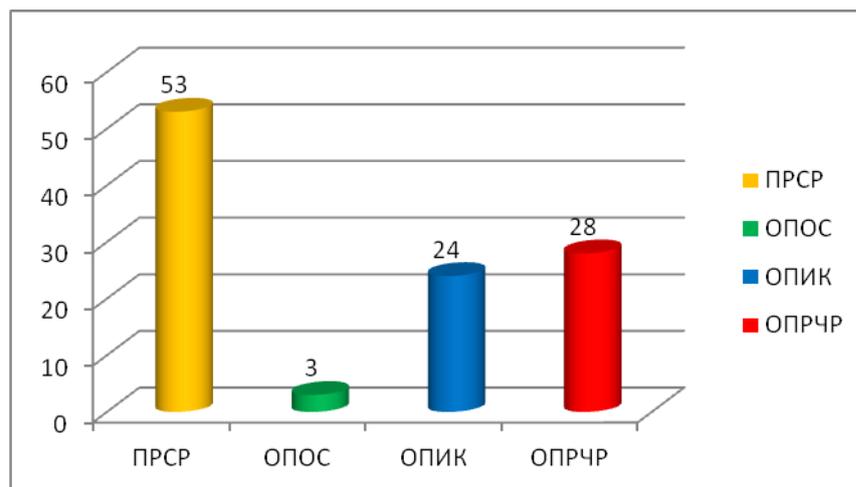

Графика 1. МИГ, подали заявления по първи прием по подмярка 19.2.

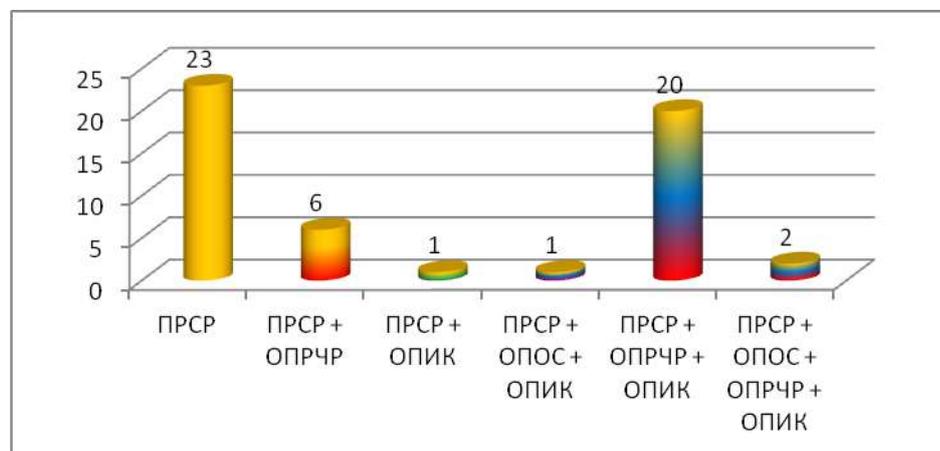
Разпределението на фондовете в различните стратегии е представено на следващите графики, които показват включването на различните фондове и програми.

Графика 2. Разпределение на фондовете в заявленията, подадени по първи прием на стратегии по подмярка 19.2.

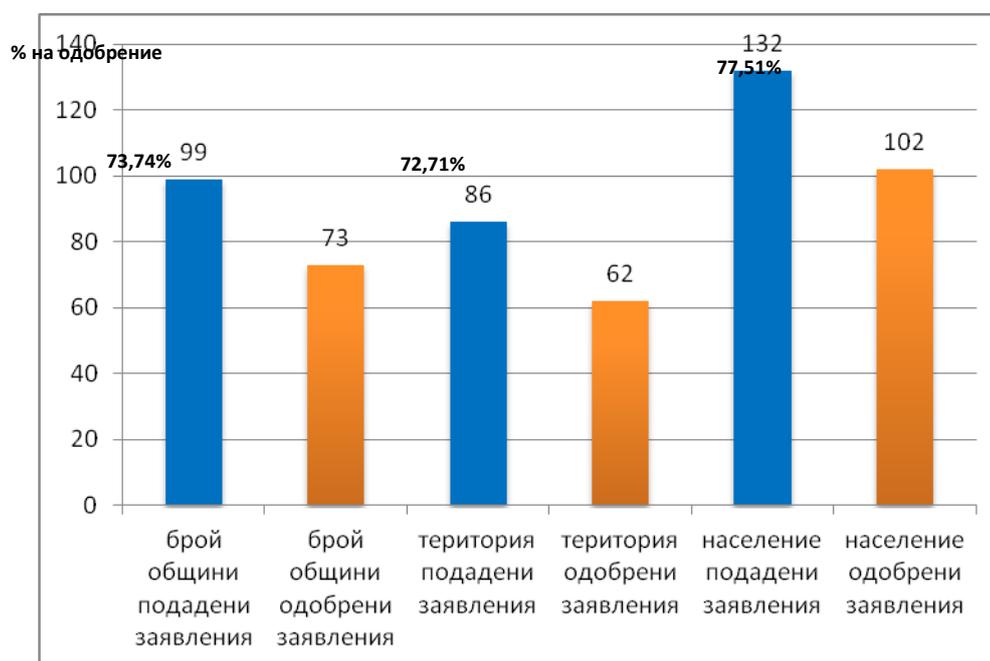
Графика 3. Разпределение на финансиращите програми в заявленията, получени по първи прием по подмярка 19.2, по брой стратегии, в които са включени.

Графика 4. Комбинации от финансиращи програми, включени в заявленията, подадени по първи прием на стратегии по подмярка 19.2.

От представената на горните три графики информация се открояват следните основни извода: броят на еднофондовите стратегии е 23, което представлява 43% от всички заявления. Прави впечатление, че само 2 от кандидатите, или 3,7% са включили всички възможни източници на финансиране в своите стратегии. Може да се заключи, че кандидатите са подхождали предпазливо към включването на различни от ЕЗФРСР източници на финансиране, като по този начин част от предназначения за този прием ресурс по съответните програми е останал свободен.

По първия прием на заявления по подмярка 19.2 са подадени 53 стратегии за ВОМР на МИГ, обхващащи 99 общини с територия 43 497 кв. км. и население 1 325 541 жители. Нивата на одобрение по първия прием са показани на следващата графика.

Графика 5. Дял на одобрените общини, територии и население по първия прием на стратегии за ВОМР по подмярка 19.2.

Представените на горната фигура данни показват високи нива на одобрение на кандидатите по първия прием на стратегии по подмярка 19.2. По първия прием са одобрени 73% от кандидатствалите общини, обхващащи 72% от кандидатствалите територии и 77,51% от населението. Тези резултати показват, че почти $\frac{3}{4}$ от териториите и населението, които са кандидатствали по първия прием по подмярка са успели да получат финансиране за прилагане на подхода, което би благоприятствало и спомогнало тяхното развитие.

По първия прием на заявления по подмярка 19.2 са одобрени 40 стратегии за ВОМР на МИГ. В последствие, поради неизпълнение на условия за допустимост, споразумението на МИГ „Тетевен“ е прекратено от страна на УО на ПРСР 2014 – 2020 г. По този начин по първи прием одобрените стратегии на МИГ са 39 броя, а освободените средства от стратегията на МИГ „Тетевен“ са пренасочени към бюджета на втория прием на стратегии по подмярка 19.2. Тъй като стратегията на МИГ „Тетевен“ не е била в процес на изпълнение, за целите на настоящата оценка и с цел коректното и адекватно отразяване на процеса на

изпълнение на стратегиите за ВОМР, се приема, че одобрените по първи прием на стратегии по подмярка 19.2 са 39 броя.

Одобрените по първия прием по подмярка 19.2 стратегии са 39, като в одобрените местни инициативни групи се включват 73 общини с територия 31 625 кв. км. и население 1 027 470 жители. От одобрените 39 стратегии 20 са еднофондови (35 общини с територия 15 801 кв. км. и население 450 905 жители) и 19 са многофондови (38 общини с територия 15 824 кв. км. и население 576 565 жители). От представените данни прави впечатление, че териториите на МИГ с многофондови стратегии са по-гъсто населени – 36,4 жители на кв. км. спрямо териториите на МИГ с еднофондови стратегии – 28,5 жители на кв. км. Тук може да се търси и една от причините за избор на многофондови стратегии, а именно по-големият потенциал за проекти, поради по-големия брой население на съответните територии.

Договорените по първия прием по подмярка 19.2 средства са общо 200 558 104,67 лева (102 545 303,54 евро). По отделните програми са договорени следните средства: по ПРСР 2014 – 2020 г. – 145 888 257,27 лева (74 592 625,66 евро), по ОПИК 2014 – 2020 г. – 29 779 926 лева (15 226 467,94 евро); по ОПРЧР 2014 – 2020 г. – 21 742 879,40 лева (11 117 128,23 евро) и по ОПОС 2014 – 2020 г. – 3 147 042,00 лева (1 609 081,71 евро).

Разпределението на разполагаемите и договорените средства по приема по програми е представено в таблица 2:

Таблица 2.

Финансираща програма	Разполагаем бюджет, евро	Договорен бюджет, евро	Съотношение
ПРСР 2014 – 2020 г.*	76 708 917	74 592 626	97,24%
ОПИК 2014 – 2020 г.	53 980 776	15 226 468	28,21%
ОПРЧР 2014 – 2020 г.	49 749 189	11 117 128	22,35%
ОПОС 2014 – 2020 г.	19 458 660	1 609 082	8,27%
Общо**	199 897 542	102 545 304	51,30%

1.1.2 Втори прием за стратегии за ВОМР по подмярка 19.2

Вторият прием на заявления по подмярка 19.2 е проведен в периода 30 юни 2017 г. – 31 август 2017 г. Вторият прием на заявления по подмярка 19.2 е проведен по условията на Закона за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове и ПМС № 161. Условията за приема са включени в Насоки за определяне на условията за кандидатстване и условията за изпълнение на одобрените стратегии за водено от общностите местно развитие. Приемът и последващата оценка на подадените заявления са извършени в ИСУН 2020.

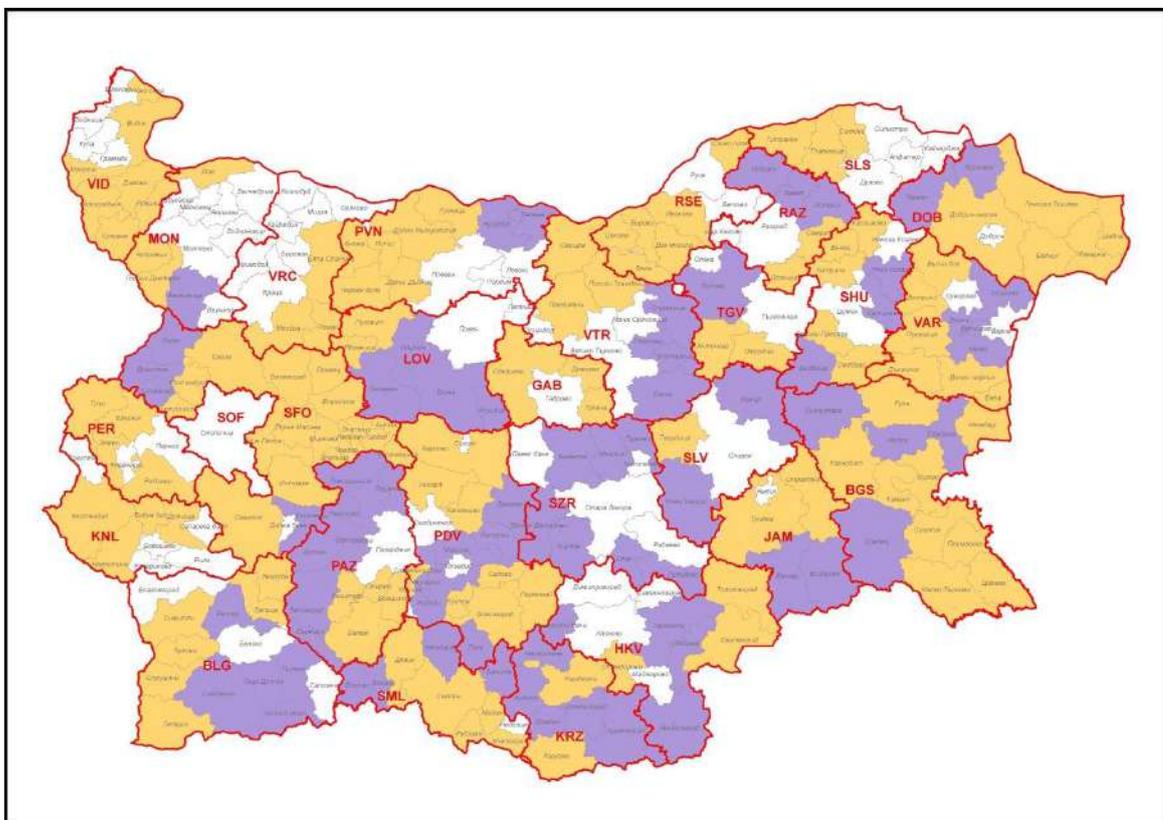
Първоначалният бюджет на приема е в размер на както следва: от ПРСР 2014 – 2020 г. 63 907 042,90 лева (32 675 653 евро), от ОПИК 2014 – 2020 г. – 94 427 120 лева (48 280 560 евро); от ОПРЧР 2014 – 2020 г. – 75 557 120 лева (38 632 334 евро); от ОПОС 2014 – 2020 г. – 34 910 789 лева (17 849 603 евро); от ОПНОИР 2014 – 2020 г. 80 000 000 лева (40 903 350 евро). В последствие бюджетът на приема е изменен със заповед на ръководителя на УО на ПРСР 2014 – 2020 г., като по ПРСР 2014 – 2020 г. размерът му за изпълнение на проекти към

СВОМР се увеличава на 69 774 487,90 лева (35 675 676 евро). Общият размер на средствата, налични по приема са 193 172 854 евро.

Разпределението на заявените средства по приема по програми е представено в таблица 3:

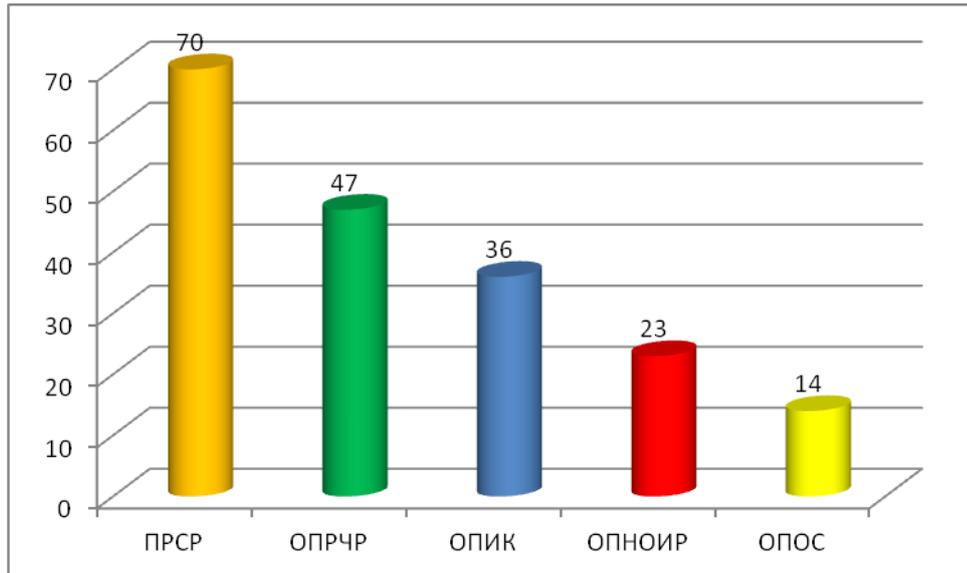
Таблица 3.

Финансираща програма	Разполагаем бюджет, евро	Заявен бюджет, евро	Съотношение
ПРСР 2014 – 2020 г.	47 507 008	131 453 854	276,70%
ОПИК 2014 – 2020 г.	48 280 560	30 507 119	63,19%
ОПРЧР 2014 – 2020 г.	38 632 334	30 137 250	78,01%
ОПОС 2014 – 2020 г.	17 849 603	9 753 599	54,64%
ОПНОИР 2014 – 2020 г.	40 903 350	9 996 763	24,44%
Общо*	193 172 854	211 848 585	109,67%

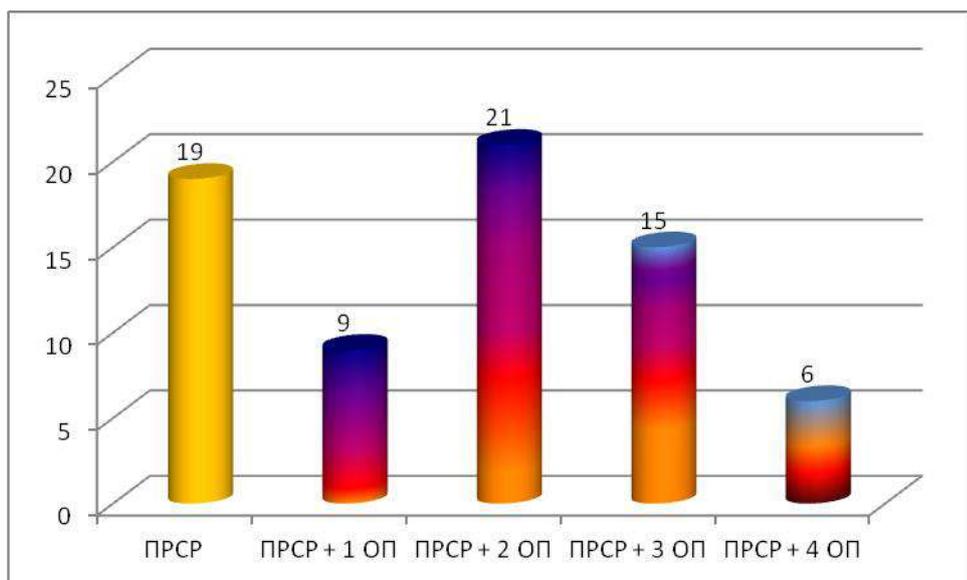

Графика 6. МИГ, одобрени по първи прием и МИГ, подали заявления по втори прием по подмярка 19.2.

Разпределението на фондовете в различните стратегии е представено на следващите графики, които показват включването на различните фондове и програми.

Графика 7. Разпределение на финансиращите програми в заявленията, получени по втори прием по подмярка 19.2, по брой стратегии, в които са включени.

Графика 8. Комбинации от финансиращи програми, включени в заявленията, подадени по втори прием на стратегии по подмярка 19.2.

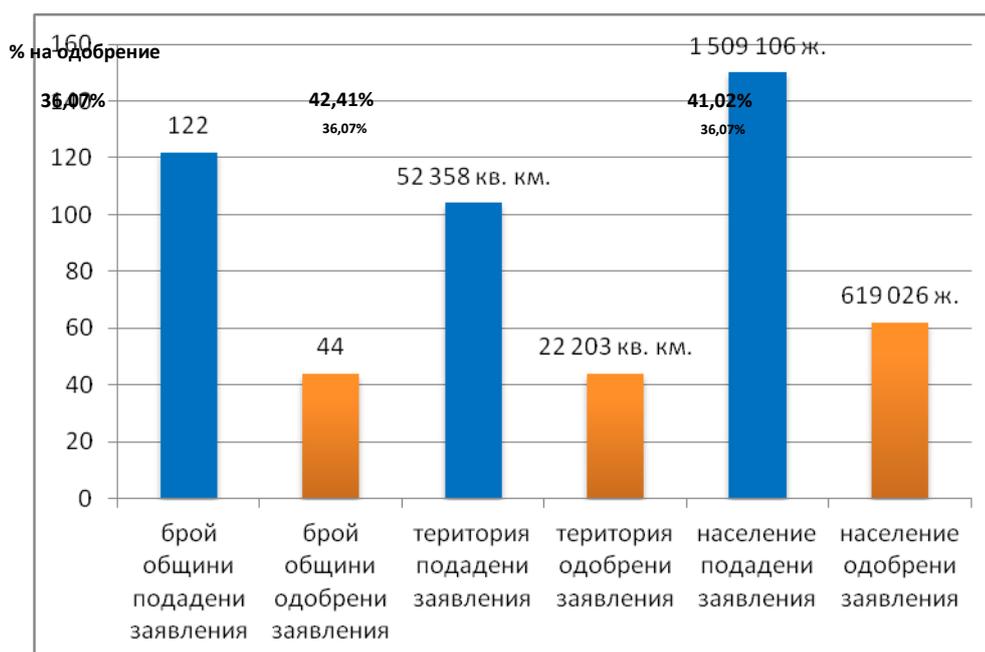
От представената до тук информация може да се заключи, че вторият прием на заявления е предизвикал по-голям интерес от първия, като по него заявления за подали 70 кандидата, със 17 повече от подалите по първи прием. Следва да се отбележи, че на втори прием заявления са подали и отпадналите от първи прием кандидати, които като се прибавят и към новите участници броят им става значителен. Също така, прави впечатление, че кандидатите с многофондови стратегии са значително по-голям дял от тези по първия прием. Така с еднофондови стратегии са били само 19 кандидата (27%), докато останалите 73% са с многофондови стратегии. Висок е дялът на кандидатите със стратегии, предвиждащи финансиране от повече от три програми 42 броя (60%). Регистрираният интерес е голям, докато разполагаемият бюджет по ПРСР 2014 – 2020 г. е по-малък от този на първия прием.

По този начин заявленията надхвърлят повече от 3 пъти разполагаемия по ПРСР 2014 – 2020 г. бюджет, което се оказва лимитиращо за одобрението на повече кандидати. По другите фондове също се забелязва повишен интерес, но въпреки това, както и по първия прием техните бюджети остават недоговорени напълно. Може да се заключи, че кандидатите разпознават многофондовото финансиране като много добра възможност за развитие на своите територии. За тази промяна голямо значение има и включването на ПРСР 2014 – 2020 г. в ИСУН, както и изготвената и работеща на практика координационна структура на многофондовото прилагане на подхода ВОМР, залегнала в ПМС № 161.

По втория прием на заявления по подмярка 19.2 са подадени 70 стратегии за ВОМР от МИГ, включващи 122 общини с територия 52 358 кв. км. и население 1 509 106 жители.

По втория прием на заявления по подмярка 19.2 са одобрени 25 стратегии за ВОМР на МИГ. В одобрените местни инициативни групи се включват 44 общини с територия 22 203 кв. км. и население 619 026 жители. Нивата на одобрение по втория прием са показани на следващата графика.

Графика 9. Дял на одобрените общини, територии и население по втория прием на стратегии за ВОМР по подмярка 19.2.

От представените данни се вижда, че нивата на одобрение по втория прием на стратегии по подмярка 19.2 са значително по-ниски от тези по първия прием. По втория прием нивата на одобрение са около 40%, което показва, че голям дял територии и население не успяват да получат финансиране за прилагане на подхода, което е неблагоприятно за тяхното развитие.

От одобрените 25 стратегии 20 са многофондови (34 общини с територия 16 867 кв. км. и население 482 703 жители) и 5 са еднофондови (10 общини с територия 5 335 кв. км. и население 136 323 жители). От представените данни прави впечатление, че както и по първи прием, така и по втори териториите на МИГ с многофондови стратегии са по-гъсто населени

– 28,6 жители на кв. км. спрямо териториите на МИГ с еднофондови стратегии – 25,5 жители на кв. км. Тук може да се търси и една от причините за избор на многофондови стратегии, а именно по-големият потенциал за проекти, поради по-големия брой население на съответните територии.

Договорените по втория прием по подмярка 19.2 средства са общо 164 131 681,53 лева. По отделните програми са договорени следните средства: по ПРСР 2014 – 2020 г. – 92 558 874,67 лева (47 325 327,06 евро), по ОПИК 2014 – 2020 г. – 27 512 614 лева (14067 191,94 евро); по ОПРЧР 2014 – 2020 г. – 23 581 366,80 лева (12 057 146,33 евро); по ОПОС 2014 – 2020 г. – 10 326 414,69 лева (5 279 811,99 евро) и по ОПНОИР 2014 – 2020 г. – 10 153 634,80 лева (5 191 471,04 евро).

Разпределението на разполагаемите и договорените средства по приема по програми е представено в следващата таблица:

Таблица 4.

Финансираща програма	Разполагаем бюджет, евро	Договорен бюджет, евро	Съотношение
ПРСР 2014 – 2020 г.	47 507 008	47 325 327	99,62%
ОПИК 2014 – 2020 г.	48 280 560	14 067 192	29,14%
ОПРЧР 2014 – 2020 г.	38 632 334	12 057 146	31,21%
ОПОС 2014 – 2020 г.	17 849 603	5 279 812	29,58%
ОПНОИР 2014 – 2020 г.	40 903 350	5 191 471	12,69%
Общо*	193 172 854	83 920 948	43,44%

*Забележка – общата стойност е взета като абсолютна стойност, без да отчита отделните фондове.

Заклучение

След проведените 2 приема по подмярка 19.2 в България са одобрени и се изпълняват стратегиите за ВОМР на 64 МИГ в 117 общини с територия 53 828 кв. км. По този начин е изпълнен на 107% планираният в ПРСР за периода 2014 – 2020 г. показател по отношение на броя одобрени МИГ (съгласно ПРСР 2014 – 2020 г. броят на МИГ следва да е 60). Покритото от одобрените МИГ население е 1 646 496 жители, като по този начин е изпълнен на 120% планираният в ПРСР за периода 2014 – 2020 г. показател по отношение на покритото от одобрени МИГ население (съгласно ПРСР 2014 – 2020 г. броят на покритите от МИГ жители следва да е 1 370 000). Изпълнението на двата показателя, заложиени за проследяване на подхода ВОМР е много добра атестация за работата на УО на ПРСР 2014 – 2020 г. при програмирането и изпълнението на ПРСР 2014 – 2020 г.

Първи прием на стратегии по подмярка 19.2 е проведен съгласно условията на Наредба № 22, като по този начин от страна на УО на ПРСР 2014 – 2020 г. е спазено изискването на Регламент (ЕС) 1303/2013 относно крайния срок за одобрение на първите стратегии за ВОМР, цитиран по-горе в текста на настоящата оценка. Следва да се има предвид и съдействието на останалите УО за откриване и успешното провеждане на приема на стратегии. УО на оперативните програми са създали необходимите условия за

предоставяне на информация и подкрепа на кандидатите по приема като по този начин са гарантирали неговото успешно провеждане.

Вторият прием по подмярка 19.2 се провежда по условията на ПМС № 161 и ЗУСЕСИФ, като за първи път по ПРСР 2014 – 2020 г. стратегии се подават в ИСУН. УО на ПРСР 2014 – 2020 г. е създадал необходимата организация за провеждане на приема при спазване на крайния срок за избор на стратегии за WOMP съгласно Регламент (ЕС) 1303/2013 – до края на 2017 г. УО на оперативните програми отново са оказали необходимото съдействие и подкрепа, както на УО на ПРСР 2014 – 2020 г., така и на кандидатите, с което са допринесли значително за успешното провеждане на приема. Изготвената схема на прилагане на многофондовото финансиране на подхода WOMP, с участието на всички УО на финансиращи програми, преди откриването на приема се оказва решаващо за повишаване на доверието в този вид финансиране. Подадените и одобрени по втория прием многофондови стратегии са значително повече от тези по първи прием. От значение е и включването на ОПНОИР във втория прием, но следва да се има предвид, че ефектът от участието на тази програма още на първия прием би бил по-осезаем. Като най-желани за включване в стратегиите се открояват интервенциите по ОПИК и ОПРЧР, което е свидетелство за много добра подготовка на съответните УО и за много добро изследване на нуждите на МИГ от видовете подкрепа.

Бидейки определящ за броя на одобрените стратегии ЕЗФРСР, финансиращ дейностите по ПРСР 2014 – 2020 г., ограничава броя на одобрените стратегии. Въпреки това се забелязва, че при пълното договаряне на средствата по ПРСР 2014 – 2020 г. по останалите програми остават значителни недоговорени средства. Това се дължи на недостатъчното включване на финансиране от тези програми в стратегиите за WOMP. От 64 одобрени стратегии 39 са многофондови и 25 са еднофондови. След неубедителното кандидатстване за многофондови стратегии по първия прием на стратегии по подмярка 19.2 по втория се регистрира много по-голям интерес към изпълнение на многофондови стратегии. За съжаление е пропусната възможността по първия прием да има повече договорени средства по другите фондове и така местните общности на територията на 20 МИГ са лишени от допълнително финансиране. По първия прием са договорени само 58% от разполагаемите средства, а се изчерпват само тези по ПРСР. По ОПИК и ОПРЧР договарянето е около 40 и по-малко %, а по ОПОС – само 8,75%!

Талица 5. Данни за договарянето на средствата по първи и втори прием по подмярка 19.2.

Финансираща програма	Разполагам бюджет, евро	Договорен бюджет, евро	Съотношение
ПРСР 2014 – 2020 г.*	122 215 925	121 845 266	99,70%
ОПИК 2014 – 2020 г.	53 980 776	29 293 660	54,27%
ОПРЧР 2014 – 2020 г.	49 749 189	23 174 263	46,58%
ОПОС 2014 – 2020 г.	19 458 660	6 888 450	35,40%
ОПНОИР 2014 – 2020 г.	40 903 350	5 191 551	12,69%
Общо**	286 307 900	186 393 190	65,10%

*Забележка: бюджетът по ПРСР 2014 – 2020 г. включва договорените средства по подмярка 19.2 (за проекти) и подмярка 19.4 (за управление на МИГ и популяризиране на стратегиите за WOMP).

**Забележка – общата стойност е взета като абсолютна стойност, без да отчита отделните фондове.

От представената в таблицата информация е видно, че единствено по ПРСР 2014 – 2020 г. е договорен пълния размер на средствата по подхода WOMP. Завишеният интерес към многофондовото финансиране по втория прием повишава стойностите на договаряне по останалите програми, финансиращи подхода, но все пак нивата на договаряне са сравнително ниски. Като най-интересни за местните общности се очертават ОПИК и ОПРЧР, с нива на договаряне от около 50%, което също означава, че голям ресурс остава далеч от местните общности. Въпреки, че общото ниво на договаряне по ОПОС се повишава в сравнение с регистрираното по първи прием, не може да се приеме, че е дори средно. По ОПНОИР се регистрира най-ниското ниво на договаряне, за което спомага и отсъствието на финансиране по тази програма за кандидатите по първи прием по подмярка 19.2.

В случай, че по-голямата част от еднофондовите стратегии бяха включили още по една или повече финансиращи програми, много по-голям обем от средства биха били на разположение на съответните територии. От една страна получените резултати се дължат на прилагането на многофондовото финансиране за пръв път в България и от друга страна на закъснялото му представяне и неяснотите около структурата на неговото прилагане преди първия прием на стратегии по подмярка 19.2. Тези основни изводи следва да се имат предвид от страна на всички УО, участващи във финансирането на подхода WOMP при неговото прилагане през програмния период 2021 – 2027 г., за да се избегнат някои от незадоволителните резултати, получени през програмен период 2014 – 2020 г.

Препоръки:

Въз основа на събраната и анализирана информация, могат да се направят следните основни препоръки, които са насочени към по-успешното прилагане на подхода WOMP (следва да се има предвид, че препоръките се основават на информацията, която е събрана към момента на изготвяне на настоящия доклад и не биха могли да отразят промени, настъпили след този период):

1. Стартирането на прием на стратегии през новия програмен период 2021 2027 год. следва да даде възможност да се разшири полето на прилагане на подхода ЛИДЕР в общини, които не са включени през изминалия програмен период;

2. Проблем през този период е недостигът на средства по ЕЗФРСР. Следва да бъде увеличен финансовия ресурс от ЕЗФРСР за подхода WOMP през новия програмен период 2021 2027 год. с цел финансиране на повече стратегии за WOMP; Възможностите за разработване на многофондови стратегии е предпоставка за комплексно развитие на регионите. Опитът от изминалия програмен период следва да бъде използван за преодоляване на проблемите при многофондовото прилагане. Следва да се предприемат стъпки за централизиране на прилагането на подхода в един управляващ орган, който да управлява целият механизъм на прилагане.

3. Проблем през този програмен период е сравнително ниските показатели на договориране на средствата по стратегиите за WOMP. Необходима е промяна на механизмите

на договориране с цел ускоряване и опростяване на процеса на договориране. Предвид изискванията на Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика, следва да се предприемат стъпки за организиране на процеса на договаряне на проектите по подхода ВОМР в управляващия орган, отговорен за неговото прилагане.

4. Необходими са целенасочени усилия за ускоряване на процеса на възстановяване на извършените от бенефициентите разходи, като по този начин не се допусне риск за успешното изпълнение на подхода ВОМР.

5. Целенасочено продължаване на политиката на подхода ВОМР и през следващия програмен период 2021-2027 год. за приобщаване на местните общности към процеса на подготовка и изпълнение на стратегиите на ВОМР. Все по-голямото включване на местните общности в прилагането на подхода ВОМР води до сплотяването им, до утвърждаване на местната идентичност, до мобилизиране на местния потенциал и до задържане на все повече хора по родните места.

6. Следва да продължи намаляването на административната тежест при подаване на проекти, при тяхното изпълнение, мониторинг и плащане при използването на системата ИСУН.

Списък на използваните източници

1. Аграрен доклад МЗХ 2020, 2021, 2022 год.
2. Отчетни данни МИГ
3. Дани НСИ
4. Годишни доклади на Оперативни програми за периода 2014-2020

Acknowledgements: This publication was prepared under INVEST FOR EXCELLENCE IN REGIONAL SUSTAINABILITY (INVEST4EXCELLENCE) project. The project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 101035815. Responsibility for the information and views set out in this paper lies entirely with the authors.